

Nr 200.

Af herrar **Linders** och **Nilsson** i Tånga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk.

Många nya hem ha skapats i vårt land med hjälp af statens egnahemslånefond. Men fortfarande rinner emigrationsfloden strid, fortfarande minskas årligen befolkningen i våra egentliga jordbrukskommuner, och fortfarande stå de minst bemedlade utan större möjligheter att få rotfäste i svensk jord. Det ligger uppenbarligen en oegentlighet i det icke ovanliga förhållandet, att handtverkare och industriarbetare med stöd af statens egnahemslånerörelse förskaffa sig egna hem, till och med småbruk, medan de verkliga landtarbetarna oftast bli förutan, beroende i allmänhet på att den förra kategorien af arbetare under gynnsamma konjunkturer kan finna tillfälle att genom eget arbete förvärfva sig det grundkapital, som erfordras för erhållande af lån ur egnahemslånefonden.

Det är dock onekligen en af de största och viktigaste uppgifterna för statsmakterna att bevara de friska och starka landsbygdens folkklasser åt hembygd och landets modernäring. Torpareklassens hotande tillbakagång har visserligen väckt oro, men stort längre än till utredningar har man ej kommit.

Ett uppslag, i sin mån ägnadt att bereda ökade möjligheter till utkomst, trefnad och trygghet på landsbygden samt nya egna hem i stor utsträckning, är det flera gånger och under olika former i Riksdagen framburna önskemålet om en sådan ordning för upplåtelser af kronodomäner till småbruk, att dessa blifva tillgängliga för de mindre bemedlade samt såväl

brukarens besittning som ändamålet med upplåtelsen skyddas. Flera motioner hafva i det syftet framlagts i Andra kammaren. Vi inskränka oss att hänvisa till nr 214 år 1909 och nr 249 år 1911.

Det synes oss lämpligt att här referera några af de grundtankar, hvarmed ifrågavarande motioner motiverats. Efter påpekande, att de större domänerna utarrenderas på vanligt sätt, men småbruken kastas ut i salumarknaden åt »den högst bjudande» utan några hvarken för brukaren eller ändamålet betryggande villkor, framläggas vissa riktlinjer för upplåtelser af statens jordbruksjord. Sålunda framhålles, att den bör göras mera tillgänglig för de fattigaste. Det borde tillses, att ändamålet ej förfelas genom att statsjorden kommer i främmande händer eller sammanslås till eller med större egendomar, samt att småbrukaren för sig och sin familj fullt och fritt får förfoga öfver lägenheten och resultaten af sitt arbete.

Staten bör förblifva ägare till jord och åbyggnader. Brukaren arrenderar lägenheten på exempelvis tjugo år i sender med företrädesrätt till förlängdt arrende och mot ett arrendebelopp, som för hvarje ny upplåtelse-tid bestämmes af i jordbruk förfarna personer efter vissa rimliga grunder. Arrenderätten med tillhörande optionsrätt går i arf och kan äfven försäljas, i sistnämnda fall dock under kontroll från statens sida, att öfverlåtelsen ej sker till någon, som ej kan räknas till småbrukareklassen.

En annan metod erbjuder sig genom en efterbildning af tomträttsinstitutet, som instiftats för upplåtelse af stats- och kommunaljord till bostadslägenheter och äfven legat till grund för det s. k. vattenrättsinstitutet för upplåtelse af statens vattenfall.

Man kan tänka sig en tillämpning af båda dessa grundtyper eller möjligen ett tredje institut, som förenar bådas företräden.

* * *

Systemet att i klump utarrendera stora kronan tillhöriga jordarealer, såsom exempelvis ägt rum med till Strömsholms hingstdepå anslagna statsjordar (se motion nr 57 i Första kammaren och nr 172 i Andra kammaren år 1911!), där subarrendatorer förekomma i flera led, är tydligen alldeles olämpligt och förkastligt. Detsamma kan sägas om det omoderna torp-system, som ännu florerar på kronans jordbruksdomäner. Det är dock hän-

mot detta lilla jordbruk, som man bittida och sent lofvar i alla tonarter, när Riksdagen vidhåller, att småbrukare, såsom torpare och lägenhetsinnehafvare, skola som lefvande inventarier underordnas hufvudarrendatorns intressen med dagsverksskyldigheter m. m. precis som på de privata storgodsens. Skall det verkligen vara någon mening med det teoretiska favoriserandet af småbruket, så måste detta öfverallt beredas en lika fri och själfständig ställning som det större jordbruket, ty endast därigenom kan det utvecklas till det intensiva jordbruk, som utgör dess ekonomiska öfverlägsenhet och dess sociala berättigande.

Riksdagen har ännu icke velat frångå sitt beslut om, att de statens jordbruksdomäner, som afkasta mindre än 600 kronor årligen, skola försäljas. Årligen afsöndras och säljas dessutom en mängd lägenheter från kronans domäner. Inkomsterna härför gå till inköp af skogbärande mark, hvilket ändamål får anses vara synnerligen godt. Men säkerligen vore det ofta lika mycket värdt att i statens ägo bevara dess jordbruksdomäner för att på lämpligt sätt upplåta dem för småbruksbildning åt den fattiga befolkningen, i all synnerhet åt denna, som saknar råd och möjligheter att förvärfva sig mark med full äganderätt. Dessutom tryggas härigenom säkrast upplåtelsens ändamål.

Erfarenheten ger vid handen, att sådana arrendejordbruk såsom Lunds domkyrko- och statsuniversitetens donationshemman, upplåtna med tryggad och ärfvlig besittningsrätt, blifva för sina innehafvare lika kära och häfdas lika väl som jordbruk af äganderättsnatur. De gå också ofta i arf från far till son i flera släktled. Och å andra sidan äro dylika hemman för ägarna värdefulla inkomstkällor äfven med mycket måttliga afgälder. Genom att arrendatorerna själfva vidkännas all byggnadsskyldighet löses denna, den mest afskräckande frågan, på enklaste vis.

Man torde dock med skäl kunna ifrågasätta, då det gäller nya egnahem med denna upplåtelseform på obebyggd statsjord, huruvida ej staten lämpligen från början borde bisträcka med byggnadslån mot säkerhet i en eller annan form.

Andra kammaren visade sig vid fjolårets riksdag uppskatta värdet af äfven dessa här antydda former för egnahemsbildning, i det enhälligt bifölls ett förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t för vinnande af syftemålet. Första kammaren afslog emellertid detsamma.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställes härmed,

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till en sådan ordning för upplåtelse af krono-

domäner till småbruk, att dessa blifva tillgängliga för mindre bemedlade samt såväl brukarens besittning som ändamålet med upplåtelsen skyddas.

Stockholm den 25 januari 1912.

Sven Linders.

Olof Nilsson i Tånga.
